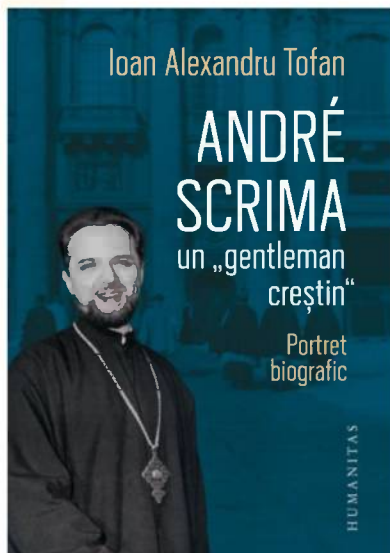

RECENZII

Ioan Alexandru Tofan, *André Scrima un „Gentelman creștin” portret biografic*, București, Editura Humanitas, 2021, 225 p.

Profesorul Ioan Alexandru Tofan, una din veritabilele figuri ale culturii românești este preocupat de ceva vreme de aspecte legate de lumea spiritului, precum și de aspecte ale logosului, fiind un atent analist al filosofiei religiei, al filosofiei germane ori a filosofiei clasice. Preocuparea domniei sale, despre personajul André Scrima, nu este nouă întrucât în anul 2019 a publicat tot la Editura Humanitas, *Omul lăuntric. André Scrima și fizionomia experienței spirituale*.

În continuare, vă propunem spre atenție una din cele mai interesante cărți ale profesorului Ioan Alexandru Tofan, *André Scrima un „Gentelman creștin” portret*

biografic, lucrare care ne atrage atenția de la început prin provocatorul ei titlu, întrucât cultura anglosaxonă, de unde își are originea termenul, nu neapărat conceptul de gentleman, pare a fi uneori relaxată în problemele de credință. Autorul încearcă încă de la început să ne inducă ideea, că lumea credinței este un veritabil spațiu al eleganței spiritului. Însă, admite că sintagma îi aparține lui Andrei Pleșu, (p. 17) fapt care dă Savoare în plus tematicii abordate în cheia eleganței. În prima notă, autorul își continuă șirul ideatic început încă din volumul anterior, afirmând că volumul în speță continuă povestea anterioară, acesta nefiind un gest hermeneutic de a-i desluși opera, ci mai cu seamă, un exercițiu de a urma articularele gândirii marelui teolog și filosof. În capitolul *Preliminarii: a povesti viața cuiva*, autorul își mărturisește parte din metodele de cercetare, pe care cu asiduitate le utilizează pentru a forța în operațiunea de detectiv cultural, pentru a aduce la lumină prin tehnica interviului, date biografice ori contexte psihologice care au avut o influență mai mare sau mai mică în opera părintelui Scrima. Astfel, sunt aduse date precise despre personalitatea sa complexă, de pildă data nașterii reală care fusese modificată de către Scrima, din cochetărie pentru a fi mai pe placul interlocutorilor (p. 15-16). În capitolul *Întâlniri răscruci miracole*, ne este relatat începutul biografiei, care este descărcată discret în linia tipică a încercărilor de diferite naturi, însă care i-au oferit copilului Andrei din partea tatălui Nanu o predilecție înspre cultură, deși acesta nu era după spusele fiului său un om cu o conștiință a esteticii literare (p. 22). Mai apoi în anii '40, se mută după moartea tatălui în capitală, însă aici este dezvoltată, după spusele lui Andrei Pleșu, rugăciunea sa de tinerețe: „păstrează-mă, Doamne, întotdeauna străin și singur”. Relevanța acestui episod, va fi dezvoltată mai ales la momentul reflexiilor de bătrânețe, când sensul mistic al acestui program de viață interioară se va contura ducându-l în diaspora, unde datorită excelentelor sale calități va deveni personalitatea de anvergură, pe care a întrupat-o. Momentul de intrigă biografică, l-a constituit Antimul, care pentru Părintele Scrima, a reprezentat punctul de întâlnire cu oamenii de anvergură ai generației sale. Deschiderea culturală imensă, a acestui fenomen,

care atingea teme din filosofia științei, epistemologie, neokantianism etc. a generat un foc lăuntric și o căutare riguroasă, a interogațiilor filosofice ale lumii spiritului prin intermediul întâlnirilor. Autorul, redă o superbă sinteză a acestui fenomen, prin intermediul Ancăi Manolescu, care propune cele două modele ale culturii spirituale prin suprapunere, modelul Antim și modelul Păltiniș, ca fiind Cercuri de studiu și de prietenie spirituală (p. 34). După sedimentarea spirituală și culturală, Părintele A. Scrima, pleacă în India, însă după o escală în Elveția, Paris, Roma, Atena, călătoria precum și biletul de exorcizare din România comunistă fiindu-i facilitat prin deja faimoasa întâlnire dintre el și Ambasadorul Indiei. Important este faptul că părintele comunică pe parcursul acestei perioade cu cei din România, fiind faimoasă corespondența dintre el și părintele Benedict Ghiuș, unde este criticată în cheia îngrijorării panta ecumenistă de factură protestantă, în care se afla Institutul de la Bossey. Eleganța gândirii sale culte, care îi va conferi apelativul din titlul cărții, va fi generată de episodul francez, care va lăsa multe urme, în ceea ce privește educația matură teologică, precum și orientarea estetică a unei filosofii aplicate, pe parcursul peregrinărilor sale. La Paris, va aduce o contribuție esențială operei părintelui Dumitru Stăniloae, întrucât date fiind condițiile politice în care România se afla, promovarea unui teolog în mediile internaționale și în cercurile de influență, nu puteau decât să alerteze cu privire la magnitudinea operei, precum și la autorul care era în umbră, datorită sistemului totalitar (p. 57). India dincolo de geografie reprezintă sintagma prin care este sintetizată experiența, în vasta cultură orientală. Aici el, analizează modul în care creștinismul devine o tradiție deschisă, unuia dintre cele mai vaste areale culturale ale civilizației umane. Aici el intră în legătură cu mistica orientală sau cu ezoterismul pe care îl percepe deschis în raport cu creștinismul, intră în zonele de controversă ale formelor de Yoga creștină etc. Autorul realizează cu măiestrie, relația unui paralelism antagonic, între cele mai faimoase epoei indiene ale culturii noastre, între Mircea Eliade și André Scrima. Dacă pentru cel dintâi, India reprezintă esența transcendenței, precum și regăsirea, pentru părintele A. Scrima,

spațiul hindus, îi va genera o stare de ieșire din sine, de distanțare față de originea lucrurilor (p. 77). Destinul lui Scrima, împrumutată ceva din mitul evreului rătăcitor, întrucât el se mișcă în continuare între Orient și Occident, fiind de data aceasta între *Bătrânul Continent* și *Lumea Nouă*. În anii '70, el va conferenția în spațiile occidentale, precum și în America, unde va deschide apetitul pentru cultura eclesiologică răsăriteană unora dintre cei mai renumiți teologi printre care și cardinalului Vienei, profesorului Christoph von Schönborn, deschizându-i apetitul pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul, ori chiar pentru filosoful contemporan J. Derrida. De asemenea, în America o va întâlni pe principesa Ileana a României, devenită ulterior Maica Alexandra. Cuvântul de sinteză al respectivei perioade, poate fi dat de pluralitatea limitrofului dintre teologie și filosofie. Ajuns în Liban, devine cu adevărat părintele spiritual, care îi atestă vocația monahală, în raport cu problematizarea filosofică a tinereților spirituale, fiind acum în această ipostază un școlar al Duhului (p. 117). Aici în perioada libaneză se deschide unei colaborări academice de excepție în cadrul universităților islamice, unde realizează cursuri ori conferințe memorabile, criticând problema palestiniană în strategiile politice ale Occidentului, numindu-i orbi metafizici ai omului invizibil (p. 129). Problema biblico-politică a Ierusalimului va constitui una din temele predilecte ale teologiei sale a anilor '80, în contrapondere cu problemele politice externe ale vremii. Poate cea mai importantă participare a peregrinărilor prin lume a părintelui Scrima, o va constitui participarea la Conciliul II Vatican. Autorul afirmă, că probabil părintele ar fi participat prin intermediul Centrului de Studii Ecumenice de la Paris și prin legarea unei legături cu Patriarhul ecumenic Athenagoras, devenind reprezentant personal al acestuia, în chestiunile ultimelor două ședințe. Probabil, acest capitol al vieții sale, ar putea fi cu succes restrâns la cuvântul ospitalitate, de care acesta a dat dovadă, dar pe care a slujit-o prin multiplele forme ale Logosului. Penultimul capitol este sugestiv intitulat, Părintele Scrima și diaspora românească până în 1991, (p. 166) fiind o veritabilă radiografie a societății românești și a modului prin care s-a văzut evoluția

culturală a lumii din afara granițelor, precum și a receptării celor de afară, a unui spațiu vidat ermetic, dar care erupea din când în când și prin elita care ieșise cumva, iar acum ajunsese să fie exorcizată de totalitarismul comunist, al securității devenită în realitate dușmanul efectiv al poporului. Întoarcerea la București după căderea comunismului, a reprezentat un adevărat eveniment cultural, pentru intelectualitatea românească în frunte cu Andrei Pleșu, H. R. Patapievici, Anca Manolescu ori Virgil Ciomoș, care au avut șansa de a-i fi apropiați ori discipoli. În 1997, mărturisește Profesorul Virgil Ciomoș de la Cluj, a avut loc o întâlnire între Părintele Ilie Cleopa și părintele Scrima, unde cel dintâi a afirmat despre cel din urmă, că a fost nu doar un *luceaș al Inteligenței, ci și un om duhovnicesc* (p. 179). Aceasta este una dintre cele mai sintetice, dar și grele aprecieri venite din partea altui *Titan* al culturii spirituale, care ne atestă alături de autor, complexitatea și autenticitatea acestui *gentelman al credinței* André Scrima. Vă dorim lectură rodnică și inspirațională.

Pr. mil. dr. Emanuel Cășvean

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca